

Van verzorgingsstaat naar verzorgingssteden?

Nu gemeenten en lokale partners drie jaar invulling geven aan de opgaven in het sociaal domein, biedt het concept van de verzorgingsstad mogelijk handvatten om de transformatie te doen slagen.

Het lijkt misschien langer geleden omdat er sindsdien zoveel is gebeurd, maar de grote decentralisatie van het sociaal domein begon slechts drie jaar geleden. Na de 'transitie' van de Jeugdwet, Wmo 2015 en Participatiewet volgde de 'transformatie'. De decentralisatie heeft ruimte gegeven aan nieuwe, lokale manieren van werken. Elke gemeente ging op zoek om invulling te geven aan de nieuwe taken, rollen en opgaven. Voor een deel zien we nu in het hele land vergelijkbare invullingen, zoals de komst van sociale wijkteams; daarnaast zien we ook grote verschillen, bijvoorbeeld bij de invulling van de tegenprestatie.

Nu de gemeenten aan zet zijn is het interessant om te kijken in hoeverre zich lokale modellen van verzorgingsarrangementen ontwikkelen, met andere woorden of de verzorgingsstaat bezig is om over te gaan in een reeks verzorgingssteden, zoals SCP-directeur Kim Putters meent.

Naar een agenda voor de verzorgingsstad

Putters lanceerde het idee van verzorgingssteden in de Wibautlezing 'De Verzorgingsstad' die hij uitsprak in het najaar van 2013. Volgens hem groeide het besef dat de economische, politieke en sociale systemen tegen hun grenzen aanlopen. "Het perspectief van de participatiesamenleving uit de Troonrede biedt hierop nog onvoldoende antwoord. Er is een veel stevigere agenda voor de verzorgingsstad nodig." Die stevigere agenda is drievoudig: een morele agenda, een institutionele agenda en een kennisagenda.

Een morele agenda. In de verzorgingsstad moet het volgens Putters gaan over het vergroten van de kwaliteit van leven, gezondheidswinst en welbevinden. Over de vraag wat goede zorg en kwaliteit van leven is moet een dialoog gevoerd worden tussen gemeenteraad, burgers en instellingen. Daarnaast gaat het ook om fundamentele keuzes rond de inrichting van de samenleving. "Het economisch groeiparadigma zal plaats moeten maken voor een paradigma over 'anders' en duurzaam samenleven, over kwaliteit van leven en welbevinden en over solidariteit."

Een institutionele agenda. Een verzorgingsstad veronderstelt een sterke lokale democratie en daarom is er een stevige democratiseringsagenda nodig volgens Putters. Gemeenteraden moeten goed geëquipeerd zijn, normen stellen en daarop controleren. Burgers moeten invloed hebben op de eigen woon- en leefsituatie. Er is een sterke lokale en regionale pers nodig, ook in verband met de noodzakelijke checks & balances. "Zelfredzaamheid en burgerkracht gaat niet over minder professionele of overheidsverantwoordelijkheid, maar om meer delen van macht en dus om meer burgermacht. Daar kunnen gemeenteraden met buurtcoöperaties en wijkteams echt werk van maken."

Een kennisagenda. Ervaringskennis moet een grotere rol spelen in de besluitvorming. Onafhankelijke kennis en informatie moet toegankelijk zijn, beslismateriaal is nodig "om betere, lokale kwaliteitseisen aan de sociale voorzieningen te stellen". Burgers kunnen informatie die beschikbaar is over gezondheidsverschillen of inkomensongelijkheid beter gebruiken. In een democratisch bestel moeten meningen worden doorgeprikt en spiegels worden voorgehouden.

De conclusie van Putters luidt dat de verzorgingsstad met een sterke morele, institutionele en kennisagenda dicht bij het oorspronkelijke doel van de sociale zekerheid komen, namelijk dat "de gemeenschap voor de burger zorgt die gebreken kent, op voorwaarde dat die burger zelf al het redelijke doet om zich zekerheid en de vrijwaring van gebreken te verschaffen."

De stand begin 2018

Putters zag de decentralisatie goed aankomen en schetste in 2013 een verrijkend toekomstbeeld. Drie jaar na de decentralisaties kan zijn drievoudige agenda een passend kader vormen bij het reflecteren op wat we hebben gedaan, waar we nu staan en wat we verder willen doen.

Voor onze Werkplaats biedt de kennisagenda interessante aanknopingspunten, met name het belang van ervaringskennis. In de Werkplaats proberen wij op verschillende manieren om ervaringskennis een serieuze plaats te geven in onze activiteiten. Dat lijkt bij de vakkennis van professionals tot nu toe aardig gelukt, terwijl ook de ervaringskennis van bewoners steeds meer ruimte in de huidige werkteams krijgt. In alle werkteams zijn professionals actief uit instellingen en gemeenten. En meestal zijn ook burgers met relevante ervaring betrokken, bijvoorbeeld bij het werkteam informeel-formeel burgers die mantelzorg verlenen of bij het werkteam intergenerationele problematiek enkele families.

De vraag in hoeverre ervaringskennis een grotere rol kan spelen bij besluitvorming is vooral relevant voor het consortium van de Werkplaats. Als we dat een nastrevenswaardig doel vinden, dan kan daarbij ook gekeken worden naar manieren om ervaringskennis in de toekomst een grotere rol te geven.

Het is vooral aan gemeenten en partners in het veld concrete stappen te zetten om punten uit de drievoudige agenda van Putters dichterbij te brengen of als evaluatiekader te gebruiken. Zij kunnen de agenda ook als inspiratie zien om tot eigen punten te komen. Waar het om gaat is dat de stappen die iedereen zet in een richting gaan die men wenst. De Werkplaats biedt daarbij een logische en goede leeromgeving voor uitwisseling en discussie.

Guido Walraven is lector Dynamiek van de Stad bij Hogeschool Inholland en medetrekker van de Werkplaats Sociaal Domein Zuid-Holland Zuid